

Francisco Cubillo, cap de noves tecnologies de l'empresa Canal de Isabel II, que és la responsable del subministrament d'aigua a la comunitat de Madrid, és el director científic del congrés i de les jornades sobre l'aigua que serà la primera iniciativa del programa Balears 2015, posat en marxa per "SA NOSTRA" com a una plataforma per debatre el futur d'aquells aspectes estratègics de la realitat de les Illes. Cubillo assenyala que la problemàtica de l'aigua té un abast mundial i que és un dels principals problemes actuals, perquè es tracta d'un recurs fonamental i escàs, mal repartit. Fa una especial incidència en la necessitat de prendre mesures integrals que contemplin aspectes de gestió de la demanda i de les inversions en infraestructura. Aquest concepte integral, juntament amb altres mesures -estalvi, reutilització- poden ajudar a pal·liar una problemàtica que té tants d'aspectes quasi com regions o països.

L'aigua: un recurs fonamental, escàs i mal repartit

Antoni Oliver

-El problema de l'aigua diu vostè que és mundial, com s'afronta aquesta problemàtica?

-La veritat és que entorn de l'aigua no hi ha una sola problemàtica, n'hi ha moltes, a cada regió, país o zona on presenta característiques distintes. Per exemple, al Regne Unit, en un règim de privatització del sector del subministrament, de forma sobtada, una de les empreses es despenja que hi ha insuficiència de recursos, mentre que la resta d'empreses, se suposa que en les mateixes condicions, tenen suficiència de recursos. Quin és el problema? Hi ha pocs recursos?, estan mal distribuïts estacionalment? O tal vegada es tracta d'un problema d'inversions inadequades en el tema de les infraestructures, per a captació, regulació i depuració de les aigües. Evidentment, la problemàtica és variada i els gestors d'aquest recurs han d'analitzar quin és el problema.

-És a dir, que és un problema amb diferents cares?

-Per exemple, a Bilbao hi va haver una sequera molt gran a finals dels vuitanta. El problema és de qualitat i de quantitat, no és que hi hagi menys recursos dels que hi havia, encara que pot ser que hi hagi un canvi climàtic i hi hagi més sequeres, però, en qualsevol cas, sí que hi ha un problema respecte al mode de gestió i també un desequilibri quant a la disponibilitat i a la quantitat que es demanda des de diferents sectors de l'activitat humana. L'altre problema és el de la qualitat. De cada vegada es posa més de manifest que l'activitat humana, agrícola, urbana i industrial, deteriora fins a límits preocupants la qualitat de l'aigua. A tot l'entorn europeu, on el subministrament depèn en una gran mesura de les aigües subterrànies, la contaminació per nitrats posa de relleu que aquest recurs, que teníem abundós i barat, ja no és tan fàcil d'obtenir i d'utilitzar, perquè s'hipoteca per la contaminació sistemàtica, aparentment inofensiva al principi, però que condiona que aquesta aigua pugui ser usada per a subministrament.

EL PROBLEMA A LA CONCA MEDITERRÀNIA

-Hi ha un problema específic de l'aigua a la conca mediterrània?

-La conca mediterrània té un comportament semblant a altres climatologies, com per exemple la de Califòrnia. El clima d'Espanya i el de Califòrnia són semblants i les darreres sequeres que hi ha hagut a Espanya han tengut el seu reflex a Califòrnia o a l'inrevés. Aquest és un exemple clar del paral·lelisme del clima en els seus extrems, després del període de sequera, sempre hi ha torrencades que es donen en la Mediterrània, i es donen també a Califòrnia amb regularitat. A la Mediterrània tenim aquest règim tan peculiar, però també és veritat que hi ha el costum de viure amb aquest règim de pluges. Una part dels problemes que té la Mediterrània en el tema de l'aigua és que ens oblidam que hi ha una capacitat i una flexibilitat per adaptar-se a la realitat climàtica. Amb el desenvolupament, el progrés i la riquesa tornam més rígids i els problemes tal vegada vénen d'això i també perquè creixem més de pressa del que permeten els recursos disponibles.

-Quines mesures es podrien prendre i quines formes de gestió d'aquest recurs serien les adequades per resoldre aquesta sèrie de sequeres?

-Els dos pilars bàsics són d'una banda una planificació que tenguim més en compte la irregularitat del règim de pluges, que no treballi sobre valors mitjans, sinó sobre el règim real que caracteritza la Mediterrània i, sobretot, s'han de millorar les tècniques de gestió. Es parla molt de l'eficiència en la gestió del recurs, doncs s'ha de demostrar aquesta eficàcia. El sector de la gestió de recursos ha de millorar molt. Probablement hi ha moltes oportunitats per posar en pràctica aquesta millora. Però el que seria ideal és la integració entre la planificació i la gestió. En planificar les necessitats de gestió que es faci una planificació de recursos amb consideracions conjunturals i estratègiques, permanents i de contingència. Això no només com una declaració d'intencions, sinó com un exercici rigorós, i que després aquests plantejaments es duiguin a la pràctica, però de veritat, en la gestió.

-Hi haurà de cada vegada més sequeres, com diuen alguns dels experts?

-No tenc una opinió respecte a això. El canvi climàtic aborda temes com l'escalfament de la Terra i la temperatura mitjana tal volta augmenti, també es diu que disminueix el règim mitjà de precipitacions i que a la vegada es ressalten els fenòmens extrems, entre els quals hi ha les sequeres. Quan es fa aquesta anàlisi estadística del comportament del clima, s'hauria de comptar amb sèries temporals de més de cent anys, fiables. I la veritat és que en el món no es tenen aquestes sèries climàtiques rigoroses de més de cent anys, en alguns casos de bastant menys de cent anys. En referència als nostres plans hidrològics, vull destacar que les sèries de mesures comencen l'any 1940. En el millor dels casos parlem de seixanta anys i quant al coneixement climàtic, doncs parlariem de cinquanta anys. De tot això inferir si hi pot haver més o menys sequeres, em sembla un exercici massa agosarat, això ho he de reconèixer. Sí que sembla, no obstant això, que en els darrers anys, si posam en relació els darrers cent anys amb els darrers vint, els darrers vint han estat més secs, més severes en l'aparició de sequeres que els anteriors seixanta. Això vol dir que hi ha un canvi climàtic?, o es tracta d'un cicle dins el període de cent anys? La veritat és que no ho sabem bé del tot.

-Els transvasaments, els plans hidrològics, són uns instruments vàlids?

-L'exercici de planificació, com he dit abans, és la primera passa per tractar de solucionar el problema i que es facin, que s'avanci en aquest sentit, és important. El transvasament és una alternativa que s'ha de tenir en compte. El que passa és que, és una alternativa, però no l'única alternativa. Les solucions estructuralistes, han estat les úniques que s'han manejat en el passat.

-I a partir d'ara, què es pot fer?

-Ara, per exemple, el Pla hidrològic nacional fa una aposta per la gestió de la demanda i per la gestió eficient del recurs, en definitiva. S'hauria de posar més èmfasi en la quantificació real i precisa d'aquesta gestió de la demanda. S'han de fer prediccions molt més rigoroses, analitzar realment els factors que determinen la demanda i l'expliquen, i fer una predicció de com, amb determinades iniciatives, determinades polítiques, es podria controlar aquesta demanda de manera més eficaç. També és important que, si es fa aquest exercici de control i de gestió de la demanda, es tenguim en compte en la planificació, no només com una alternativa, sinó amb totes les implicacions que pugui tenir.

"Una part dels problemes que té la Mediterrània en el tema de l'aigua és que ens oblidam que hi ha una capacitat i una flexibilitat per adaptar-se a la realitat climàtica. Amb el desenvolupament, el progrés i la riquesa tornam més rígids i els problemes tal vegada vénen d'això i també perquè creixem més de pressa del que permeten els recursos disponibles".

LES POLÍTIQUES D'ESTALVI

-Li sembla que són eficaces les polítiques d'estalvi, la gent està conscienciada per estalviar aigua?

-Hi ha algun exemple en què han anat bé aquestes polítiques. Sempre va molt associat el grau d'eficàcia d'aquestes mesures a la crisi, al context general de consciència que tenim el ciutadà que està en una situació crítica. A les èpoques de sequera quan hi ha hagut crides a l'estalvi, mitjançant campanyes cíviques, la resposta ha tingut alguns fruits i s'han aconseguit resultats realment significatius. La veritable aposta és a favor de l'educació i de la formació de les noves generacions, dels nins. Hi ha una política útil que és educar aquests nins d'avui en dia, perquè estalviïn des d'ara i continuïn estalviant en el futur. Encara que s'ha de dir que l'estalvi per l'estalvi té poc sentit, i el que importa és una bona gestió de la demanda.

"La veritat és que entorn de l'aigua no hi ha una sola problemàtica n'hi ha moltes, a cada regió, país o zona on presenta característiques distintes".

els factors. Ara en el món es manegen els conceptes d'elasticitat permanent i conjuntural. És el que va passar a la comunitat de Madrid, en el cas d'una sequera s'aposta a favor d'una elasticitat conjuntural de la demanda que s'utilitza i llavors es recupera quan acaba aquesta situació. En aquest cas les campanyes de divulgació el que pretenen és un estalvi permanent que, d'alguna manera, disminueixi el consum, però també donen una major rigidesa de la demanda i això també s'ha de tenir en compte a l'hora de planificar. S'ha d'estudiar la rigidesa d'aquesta demanda, perquè una demanda rígida impedeix utilitzar-la per fer una política d'estalvi en una situació de contingència.

-No hi ha una contradicció entre una empresa que ha d'administrar un bé escàs, però que a la vegada és una empresa amb necessitat de tenir uns beneficis?

-No existeix aquesta contradicció entre la necessitat d'estalvi i l'objectiu de l'empresa que és gestionar la demanda d'aigua.

-Vostè dirigirà la part científica dels debats i del congrés sobre l'aigua que dins el projecte de Balears 2015 ha engegat "SA NOSTRA". Quins són els objectius d'aquesta iniciativa?

-Crec que es tracta d'una iniciativa ambiciosa i amb plantejaments estratègics. Es farà una cosa que no estem acostumats a veure en la nostra vida quotidiana professional. El més normal és veure planificacions a quatre anys vista, el que constitueix una legislatura, i en general no trobam una oportunitat per reflexionar amb una perspectiva més llunyana, més enllà de quatre anys, o vuit com a molt. Aquesta possibilitat d'anàlisi a llarg termini és més atractiva i també ho és que es pugui mirar el conjunt de la panoràmica mundial d'aquesta problemàtica de l'aigua. "SA

Quan es parla de gestió de la demanda se sol confondre això amb polítiques d'estalvi i no és exactament el mateix. La gestió de la demanda és consumir de forma adequada i eficient, sobretot, tenir en compte tots

NOSTRA" ha tingut la idea de dur a terme una gran anàlisi sobre la problemàtica de l'aigua a Balears i a mi m'ha tocat el paper de contribuir perquè això sigui possible, com a responsable del nivell científic de les jornades. Quan m'explicaren aquesta idea i la necessitat de fer aquestes jornades i de fer també una certa prospectiva, vaig recordar una frase que vaig sentir a una pel·lícula on el protagonista deia "deixa que el vent et guii i no perdis de vista l'horitzó". Crec que és important no perdre de vista l'horitzó. Realment els horitzons són amplis i estratègics en el tema de la gestió de l'aigua. En aquesta metàfora el vent és el que marcaran els agents socials de Balears.

-Com pensa que s'ha d'enfocar una iniciativa com aquesta que, en definitiva ha de servir per planificar el futur?

-La veritat és que quan em varen encarregar aquesta feina em vaig sentir satisfet, perquè no és freqüent que ens encarreguin feines d'aquestes característiques. Tota oportunitat per a una cosa és un repte. Els japonesos manegen el mateix ideograma per al concepte d'oportunitat i de repte i de crisi. En tota oportunitat el primer que s'ha de fer és marcar uns objectius.

-Quin són aquests objectius?

-L'objectiu fonamental d'aquesta iniciativa és propiciar una reflexió que sigui útil. La reflexió més útil és la que sorgeix de l'aprenentatge que fan aquells que tenen alguna cosa a aportar. En el camp científic la forma d'aconseguir aquest objectiu és establir un programa adequat i que s'ajusti al que pugui ser la problemàtica de l'aigua a les Illes Balears. S'han de cercar els autors i els especialistes que més coses puguin aportar. En aquesta recerca d'autors i d'especialistes ens hem plantejat que no hi hagi horitzons. Cercam aquesta gent i la trobam ja perquè puguin participar en la primera part del congrés. La idea és que puguin venir els experts més prestigiosos del món en la problemàtica de l'aigua des de diferents perspectives. La idea és que aquestes persones no vinguin a donar la seva recepta màgica, sinó a donar una visió de quina és la problemàtica de Balears en el sector de l'aigua. Volem que aquesta reflexió sigui equilibrada, que tenim en compte tots els punts de vista.

-El programa tindrà alguna particularitat?

-La veritat és que hem procurat que tenim una particularitat i és que tracti aquells aspectes i punts de vista que no se solen tractar a la majoria d'esdeveniments d'aquests tipus, jornades, congressos, etc. De fet hi ha una gran quantitat de conferències que es diuen internacionals en les quals hi ha representants de dos països. Però també hi ha altres esdeveniments d'aquesta naturalesa que pretenen abordar tot el panorama de la problemàtica de la gestió de l'aigua i passen molt lleugerament sobre el que veritablement poden ser les alternatives i les solucions al problema en el marc de la sostenibilitat i del compromís amb el medi ambient. Nosaltres pretenem que aquests congressos estiguin equilibrats, de veritat. Han de tenir entrada tots els punts de vista, els estructuralistes, els mediambientalistes, els explotadors del recurs, els gestors públics i privats, l'Administració, els teòrics i els científics, endemés dels que tinguin una experiència pràctica. El ventall ha de ser, necessàriament, ampli.

LA SITUACIÓ PARTICULAR DE LES ILLES BALEARS

-Quines solucions poden donar aquestes persones?

-La veritat és que aquestes persones no tendran cap solució màgica. Les solucions han de venir de la reflexió i de les conclusions. Aquesta reflexió sobre la problemàtica de l'aigua tindrà lloc en dues parts. De fet la primera part ja ha començat amb la conferència de Leandro del Moral, professor de la Universitat de Sevilla. Després es dura a terme un congrés, pel mes de febrer, i més endavant unes jornades tècniques que tendran lloc el mes de juny.

-Quina diferència hi ha entre el congrés i les jornades tècniques?

-La diferència fonamental entre una cosa i l'altra és de plantejament i de desenllaç o de resolució. El congrés pretén convidar a una reflexió, a una reflexió que anirà dels aspectes més generals als particulars. S'analitzarà la situació particular de Balears, la de la Mediterrània i es tornarà una altra vegada al panorama autonòmic espanyol i balear. És a dir, que s'analitzarà una visió global dels problemes creixents que la situació de l'aigua suscita i l'expressió concreta d'aquests problemes a l'àmbit mediterrani. S'abordarà el tema dels grans usos i de les demandes d'aigua a les Illes Balears, els aspectes sectorials, per conèixer quina és la situació actual de l'aigua en els sectors econòmics més importants de les Balears. S'analitzarà també la gestió de l'aigua a les illes mediterrànies, a Malta, Xipre, Cerdenya, i l'experiència d'Israel. També es farà, com he dit, un repàs de les polítiques autonòmiques d'aigua. Això, per una banda, mentre que les jornades tècniques sí que pretenen ser més resolutives i concloents, amb aspectes més pràctics.

-Com, per exemple, com fer un ús sostenible de l'aigua?

-En la gestió de recursos resideixen moltes de les solucions per a un ús sostenible. S'abordarà també el tema de l'ús agrícola, urbà, residencial, i es debatran models i tècniques de planificació, dessalatge, reutilització, depuració, etc. En ambdues jornades s'espera i es confia que hi hagi una participació activa i real de la gent de Balears, dels agents socials que tinguin alguna cosa a dir en aquests aspectes. El meu paper aquí és, endemés del de convidar tothom a aquestes jornades i instar perquè participin activament, dir-los també que de vegades a aquest país pecam d'humils, sobretot en els aspectes científics. No hi ha motius per a aquesta humilitat, perquè hi ha persones amb grans coneixements, amb un gran bagatge i experiència, així com altres característiques que no tenen els altres prestigiosos experts internacionals que vendran, i això tendrem ocasió de comprovar-ho. En general ens costa sotmetre a debat el nostre treball i no hi ha raons per a això. Farem un esforç perquè tothom pugui parlar i perquè tot el que tenguim una iniciativa, una idea o una experiència per plantejar trobi

el seu lloc per exposar-la i pugui ser debatuda en un pla científic tècnic d'igualtat.

-S'incidirà de forma especial en alguna problemàtica molt concreta?

-Realment s'abordan els temes principals d'aquesta problemàtica, com el recurs i les seves condicions, la disponibilitat, la demanda, les tècniques de gestió, així com la reutilització i els problemes ambientals. Aquests són els temes essencials, però com he dit, pretenem abordar aquests temes en

aquells aspectes que no s'han tractat o s'han tractat poc. Tots estam d'acord que el recurs de l'aigua és fonamental i també escàs. Però no s'ha tractat de forma suficient la veritable disponibilitat del recurs, la influència que poden tenir els canvis climàtics, els conceptes de gestió del risc de falta de subministrament i la integració de veritat, la integració de la gestió de la demanda, la gestió de la demanda que és molt més que una frase o un concepte repetit, però que veim que no sempre es du a la pràctica. Hem de dur alguna persona d'Israel, de Califòrnia, perquè poden contar-nos una experiència. He estat a un congrés on la majoria de ponents que no eren americans citaven Califòrnia com exemple de com es fan les coses ben fetes. Quan va arribar el californià, que era una persona que jo coneixia, va dir "bé ara he de contar la veritable historia, perquè les coses no són així de maques" i ens va posar els peus a terra contant els problemes que hi havia hagut, explicant totes les dificultats que suposa dur a terme una bona gestió de la demanda, que a Califòrnia, malgrat els entrebancs, es gestiona bé.

"El Pla hidrològic nacional fa una aposta per la gestió de la demanda i per la gestió eficient del recurs, en definitiva. S'hauria de posar més èmfasi en la quantificació real i precisa d'aquesta gestió de la demanda".